Tradus şi revizuit de IER (ww.ier.ro)

Notă de informare privind jurisprudenţa Curţii nr. 116

Februarie 2009

Andrejeva împotriva Letoniei - 55707/00

Hotărârea din 18.2.2009 (MC)

Art. 14

Discriminare

Refuzul de a ţine seama de perioadele de muncă ale reclamantei realizate în fosta Uniune Sovietică la calcularea pensiei acesteia din cauza faptului că nu avea cetăţenia letonă: *încălcare*

În fapt: Reclamanta a intrat pe teritoriul leton în 1954, la vârsta de 12 ani, pe când acesta făcea parte din Uniunea Sovietică. De atunci, aceasta a locuit permanent în această ţară. Cetăţean al fostei URSS în trecut, aceasta are în prezent în Letonia statutul de non-cetăţean rezident permanent. În 1966, a început să lucreze într-o uzină de reciclare a complexului chimic din Olaine, care era la acel moment o unitate publică aparţinând de ministerul sovietic al industriei chimice, şi se găsea în ceea ce era pe atunci URSS şi a devenit ulterior teritoriul leton. Până în 1981, aceasta a depins de o întreprindere de stat cu sediul principal la Kiev. Ulterior, a fost plasată sub autoritatea unei subdiviziuni a aceleiaşi întreprinderi al cărei sediul era la Moscova.
Deşi salariul îi era plătit prin viramente poştale, emise într-o primă etapă de la Kiev, apoi de la Moscova, aceste schimbări de afectare nu au condus la o modificare importantă a condiţiilor sale de muncă, deoarece îşi exercita în continuare funcţiile în cadrul uzinei de reciclare.
Ca urmare a declarării independenţei Letoniei, în noiembrie 1990, reclamanta s-a văzut subordonată direct conducerii uzinei. La pensionarea ei, în 1997, aceasta a cerut direcţiei locale de asigurări sociale să efectueze calculul cuantumului pensiei sale. Direcţia a informat-o că, în conformitate cu art. 1 din dispoziţiile tranzitorii ale legii privind pensiile de stat, atunci când era vorba despre un străin sau un apatrid cu domiciliul în Letonia la data de 1 ianuarie 1991, numai perioada în care persoana în cauză lucrase în Letonia putea fi luată în considerare pentru calcularea pensiei acesteia. Din moment ce, între 1 ianuarie 1973 şi 21 noiembrie 1990, reclamanta fusese angajată de organisme cu sediul la Kiev şi la Moscova, direcţia i-a calculat pensia numai pentru anii de muncă anteriori si posteriori acestei perioade. În consecinţă, cuantumul pensiei care i-a fost atribuită nu se ridica decât la 20 lati letoni pe lună (adică aproximativ 35 euro). Reclamanta a contestat această decizie în faţa instanţelor administrative şi judiciare. În cele din urmă, recursul acesteia introdus în faţa Cour Suprême (Curtea Supremă) de către procuror şi examinat în şedinţă publică la data de 6 octombrie 1999, a fost respins. Instanţa a confirmat concluziile tribunal d'arrondissement (tribunal districtual) şi ale cour régionale (Curtea regională) conform cărora perioada în timpul căreia reclamanta fusese angajată de întreprinderi ucrainene şi ruse nu putea fi luată în considerare la calcularea pensiei acesteia. Acesta a considerat de asemenea că, deoarece angajatorii respectivi nu au fost niciodată supuşi niciunei taxe în Letonia, nu exista niciun motiv pentru ca persoana în cauză să fie asigurată în cadrul regimului leton de asigurare socială obligatorie. Neputând participa la şedinţa din 6 octombrie 1999, care începuse mai devreme decât era prevăzut, reclamanta a solicitat reexaminarea cauzei, cerere care a fost de asemenea respinsă. În februarie 2000, aceasta a fost informată că începând de la 1 noiembrie 1999, în temeiul unui acord încheiat între Letonia şi Ucraina, pensia sa fusese recalculată ţinându-se cont de anii de muncă realizaţi pentru angajatori cu sediul în Ucraina.

În drept: Art. 14 coroborat cu art. 1 din Protocolul nr.1 - În ceea ce priveşte

aplicabilitatea art. 1 din Protocolul nr. 1, Guvernul a acordat o importanţă considerabilă diferenţei dintre, pe de o parte, pensiile sovietice, plătite de către stat din fondurile bugetare comune conform principiului solidarităţii şi, pe de altă parte, sistemul progresiv instituit începând cu 1991 şi alimentat prin contribuţiile financiare ale fiecărui beneficiar. În această privinţă, Curtea aminteşte că, atunci când statul alege să instituie un sistem de pensii, drepturile şi interesele individuale care decurg din acesta intră sub incidenţa art. 1 din Protocolul nr. 1, indiferent de plata contribuţiilor şi de modul de alimentare al fondului de pensii. De altfel, atunci când un stat decide din proprie iniţiativă să plătească persoanelor private pensii pentru munca desfăşurată în afara teritoriului său, creând astfel o bază legală suficient de clară în dreptul său intern, dreptul prezumat de a beneficia de o astfel de prestaţie intră sub incidenţa art. 1 din Protocolul nr. 1. În cazul reclamantei, dispoziţiile tranzitorii din legea letonă privind pensiile de stat creează dreptul de a percepe pensie pentru anii de muncă desfăşurată înainte de 1991 pe teritoriul fostei URSS independent de plata vreunor contribuţii, dar rezervă acest drept resortisanţilor letoni. Reclamantei i s-a refuzat beneficiul prestaţiei în cauză în baza unicului motiv că nu avea cetăţenie letonă. Rezultă de aici că interesele patrimoniale ale acesteia intră în sfera de aplicare a art. 1 din Protocolul nr. 1.

Pe fond, Curtea aminteşte că din moment ce un reclamant a stabilit existenţa unei diferenţe de tratament, revine guvernului să demonstreze că această diferenţă este justificată. În cazul reclamantei, diferenţa de tratament viza cel puţin un scop legitim compatibil cu obiectivele generale ale Convenţiei, adică protejarea sistemului economic al ţării. Examinând apoi proporţionalitatea mijloacelor folosite în acest scop, Curtea observă că refuzul autorităţilor naţionale de a ţine cont de perioadele de muncă ale reclamantei „în afara teritoriului leton” se baza numai pe cetăţenia acesteia, părţile fiind de acord că unui cetăţean leton care s-ar afla în aceeaşi situaţie cu reclamanta, adică a muncit în aceeaşi întreprindere în aceeaşi perioadă, i s-ar acorda partea contestată din pensia pentru limită de vârstă şi că dacă reclamanta ar obţine cetăţenie letonă prin naturalizare, aceasta ar primi în mod automat pensia pentru toată perioada vieţii profesionale. Or, numai considerente foarte puternice pot determina Curtea să aprecieze că o diferenţă de tratament fondată în mod exclusiv pe cetăţenie este compatibilă cu Convenţia; şi, în această cauză, aceasta nu identifică niciun astfel de considerent. În primul rând, nu s-a stabilit şi nici măcar nu s-a pretins că reclamanta nu ar îndeplini celelalte condiţii legale pentru a beneficia de luare în considerare completă a anilor de muncă. Aceasta se găseşte, deci, într-o situaţie analogă din punct de vedere obiectiv cu acele persoane care au avut o carieră identică sau similară dar care, după 1991 au fost recunoscute ca cetăţeni letoni. Apoi, nimic nu demonstrează că în epoca sovietică a existat o distincţie oarecare în materie de pensii între resortisanţii fostei URSS. În sfârşit, Curtea observă că persoana în cauză nu are în prezent nicio cetăţenie, ci beneficiază de statutul de „non-cetăţean rezident permanent” în Letonia, singurul stat cu care are o legătură juridică stabilă şi, prin urmare, singurul stat care, din punct de vedere obiectiv, o poate lua în considerare din punctul de vedere al asigurărilor sociale. În aceste împrejurări, argumentele prezentate de guvern nu sunt suficiente pentru a convinge Curtea de existenţa, în prezenta cauză, a unui „raport rezonabil de proporţionalitate” care ar face distincţia criticată conformă cu cerinţele art. 14 din Convenţie. În pofida argumentului guvernului conform căruia problema luării în considerare a perioadelor de muncă ţin în mod esenţial de domeniul acordurilor interstatale bilaterale în materie de asigurări sociale, Curtea aminteşte că, prin ratificarea Convenţiei, Letonia s-a angajat să recunoască „oricărei persoane aflate în jurisdicţia [sa]” drepturile şi libertăţile care sunt garantate prin aceasta. Prin urmare, guvernul leton nu poate să se exonereze de răspundere în privinţa art. 14 pe motiv că nu era obligat prin acorduri interstatale în materie de asigurări sociale cu Ucraina şi Rusia. De altfel, Curtea nu poate accepta argumentul Guvernului conform căruia ar fi suficient ca reclamanta să devină letonă prin naturalizare pentru a obţine pensia în întregime. Într-adevăr, interzicerea discriminării consacrată de art. 14 nu are sens decât dacă situaţia personală a reclamantului este luată în considerare aşa cum este

ea.

Concluzie: încălcare (şaisprezece voturi la unu).

Art. 6 – Curtea observă în special că recursul a fost depus nu de către reclamanta însăşi sau de către avocatul acesteia, ci de către procurorul de pe lângă instanţa regională din Riga. Potrivit Guvernului, poziţia favorabilă a parchetului ar fi exonerat instanţa de obligaţia de a-i asigura reclamantei posibilitatea de a asista ea însăşi la şedinţă. Curtea nu este convinsă de acest argument şi observă în special că nu reiese din dosar că în dreptul leton procurorul poate fi considerat reprezentantul unei părţi sau să se substituie acesteia în proces. Reclamanta era parte într-un proces administrativ intentat la cererea acesteia. Prin urmare, în calitate de actor principal în acest proces, trebuia să beneficieze de toate garanţiile ce decurg din principiul contradictorialităţii. Faptul că recursul a fost formulat de către Ministerul Public nu a diminuat cu nimic dreptul reclamantei de a fi prezentă la examinarea cauzei sale, drept pe care nu şi l-a putut exercita deşi a dorit acest lucru.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

Art. 41 – 5.000 EUR cu titlu de despăgubire pentru toate prejudiciile.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Redactat de grefă, prezentul rezumat nu obligă Curtea.

Apăsaţi aici pentru a consulta Note de informare privind jurisprudenþa